

Estatuts de la confraria de Sant Miquel a Ciutat de Mallorca, 1442

MARIA ANTÒNIA SEGURA BONNÍN

Aquest document de l'Arxiu del Regne de Mallorca es pot dir que era un esglaó perdut en la constitució i l'evolució d'aquesta confraria que és l'objecte de la meua tesi doctoral.¹ Són conegudes les transcripcions dels seus estatuts al BSAL:

- de la confraria de Sant Miquel del conversos de 1404, al tom VII, 1898, pàgs. 408-410;
- de la confraria novella de Sant Miquel de 1410, tom XXI, 1927, pàgs. 361 i 381;
- d'unes ordinations de 1479 de la confraria de Sant Miquel al tom XXIV, 1933, pàgs. 237-238.

El meu interès per la confraria nasqué de varies circumstàncies, entre elles el seu origen convers, l'afortunada troballa d'un còdex amb documents de la confraria a casa d'uns amics i la lectura d'aquests textos del BSAL, que foren els primers que vaig cotejar amb els originals als arxius, tot fent pràctiques de paleografia.

Esbrinar la identitat evolutiva d'aquesta confraria, provar de fer-ne la història i explicar-ne les variants i les omissions en el contingut dels diferents documents, així com comentar-ne la llengua són l'objecte de la tesi. Publicar aquesta transcripció al BSAL només fa justícia a l'antic interès d'aquest bolletí per la confraria i és per a mi una satisfacció.

Transcripció:

Dia lune quintadecima mensis octobris anno a nativitate Domini M^oCCCC^oXXXXII^o.

Los dia e any dessus dits, devant lo molt honorable mossèn² Lätzer de Loscos, cavaller conseller del molt alt senyor Rey, loctinent del molt honorable mossèn Berenguer Dolms, cavaller, conseller, camarlench del dit senyor e Governador del Regna de Mallorques, comparegueren lo³ discret en Ffrancesch Mir, notari síndich e procurador de la Universitat e Regna de Mallorques ensemps ab los honorables en Johan Lebrés e

¹ ARM, AH 485, 212v-215v.

² Darrera aquesta paraula n'hi ha una de tatxada que comença com la de 'Berenguer', que vendrà a continuació.

³ Ratllada una '-s' de plural que estava ben posada. Passa el mateix amb la '-s' de l'adjectiu 'discret' que segueix aquest article.

Nicholau Petro, dos dels sobreposats del⁴ ofici dels tenders de *Mallorques*, e presentaren a aquell per en Pere Salt, notari altre dels síndichs de la Governació de *Mallorques*, los capítols e coses de la tenor següent.

Libre de la confraria dels honorables tenders, la qual confraria és stada ordonada a honor e reverència del gran Arcàngel Monsenyer Sant Miquel, lo qual és lur protector, etc.

En lo nom de Déu e de la sagrada Verge madona Sancta Maria, mare sua. Aquests són los capítols e ordinacions les quals han fetes e ordonades los honorables senyors de tenders e tenderes de la Ciutat e Regna de *Mallorques* de la caixa e confraria a honor e reverència del molt reverent monsenyor Sent Miquel arcàngel lur⁵ capità, segons que devall se conte.

I Primerament, ordenaren confraria e caixa entre ells en que fossen tenders e tenderes e altres bones persones de la dita Ciutat que en aquella se vullen metre. En la qual, cascuna persona qui hi vulla esser pach al comensament per entrada tres sols.-**De Verino.**

II Item⁶ ordonaren los sobreposat qui foren en l'any MCCCCIV⁷ que tot hom pagàs a la entrada qu'es volgués metre a la dita confraria o ordinació de la dita⁸ caixa, de aquí anant, per entrada vuit sous; per cascun disabte, no fos tengut de pagar sinó un diner per setmana, o quatre sols cascun any⁹, justats ho en partides.

III Item ordonaren que sien elets cascuna festa de monssenyor Sant Miquell a les¹⁰ més veus dels confreres de la dita confraria, dos bons hòmens per sobreposats, los quals sien sobreposats tot aquell any fins a l'altra festa del dit monssenyor Sant Miquell arcàngell e d'aquí anant se segueisca cascun en la forma demunt dita e los damunt dits sobreposats sien tenguts visitar o fer visitar cascun malaut de la dita confraria una vegada la setmana.- **De Verino.**

III Item que semblablement sien elegits dos bons hòmens de la demunt dita confraria per clavaris qui tenguen sengles claus de la dita

⁴ Tatxada la primera lletra de la paraula següent.

⁵ Davant d'aquest 'lur', a final de línia, hi ha un altre 'lur' ratllat.

⁶ Aquest capítol està redactat de forma confusa. Hom pot comparar aquesta ordinació amb la corresponent de la primera confraria de Sant Miquel, constituïda el sis de febrer de 1404, que va transcriure, tret de les set primeres línies en llatí, D. Enrique Fajarnés.

⁷ Sembla com si hi hagués una errata on es pot veure el *pentimento*, com si l'escrivà hagués escrit primer MCCCCVI en comptes de MCCCCIV. Quan s'adonà que havia desplaçat la unitat darrera del 'V', en comptes de davant, la ratllà per la part superior i afegí el número 'I' exageradament alt i vertical, abans del V, tot ratllant llavors parcialment la 'C' del darrer centenar. Com he dit a la nota anterior, és un capítol mal redactat i, significativament és l'únic que no du l'acostumat "De Verino" al final. Dues línies més avall hi ha una altra errata i una altra a cada un dels tres al paràgrafs següents. Hi ha un total de deu paraules ratllades en sis pàgines i mitja.

⁸ Aquí hi ha una altra paraula 'caixa' ratllada.

⁹ Un diner per setmana farien 51 diners a l'any, si contam 4,3 setmanes per mes, mentre que quatre sous a l'any serien 48 diners l'any, quantitats força equivalents. Agraieixo l'observació a Pep Barceló.

¹⁰ A continuació de 'les' hi ha la paraula 'meus' ratllada.

caixa la qual haurà dos panys o tancadures, e los dits clavaris degen e sien tenguts de cullir cascun disabte tots los deutes de la dita caixa de la dita confraria e sien los dits cullidors¹¹ tenders o al menys la hun clavari ho cullidor.- **De Verino.**

V Item *que* a qui encontinent sia elegit un hom de la dita confraria deputat a tenir la dita caixa e confraria lo qual hom no¹² tenga alguna clau de la dita caixa. E en aquell loch mateix sien dos brandons, los quals brandons sien diputats a servir continuadament cascuna vegada *que* algun confrare ho confrassa serà malaut ho malauta e volrà rebre lo gloriós cors de Nostre Senyor Jhesu Xrist per acompanyar anant e vinent fins *que* lo gloriós cors de Nostre Senyor Jhesu Xrist serà tornat en lo loch d'on s'era partit. E los dits brandons sien tornats en lo loch ja diputat. Emperò la caixa de la moneda no deia star sinó en poder de algú qui sia tender e no de altra persona.- **De Verino.**

VI Item, aquí mateix sia elet un bon hom de la demunt dita confraria lo qual sia tengut de provahir la làntea, la qual és ordonada a cremar de nit e de jorn, de tot lo *que* mester serà a la dita làntea e sia pagat dels diners de la dita caixa.- **De Verino.**

VII Item ordonaren *que* sia elet un bon hom de la dita confraria, lo qual scriva tots los comptes de deutes e de rebudes, sens lo qual los dessus dits sobreposats ho clavaris no degen traure de la dita¹³ caixa sens sabuda del dit scrivà. E tot so, e quant los dessus dits sobreposats o clavaris o altra persona haurà despés, *que* sien tenguts de dir al dit scrivà *per tant que* de present ho puxa metre en libre a eterna memòria.- **De Verino.**

VIII Item *que* tots los dessus dits sobreposats degen e sien tenguts de ajudar a socórrer, dels diners de la dita caixa, a tot confrare ho confrassa sà o malaut qui haia pobresa ho fretura segons conexensa dels dits sobreposats ab consentiment e de voluntat de sis prohòmens de la dita confraria, los quals els se puguen elegir *per* consellers.- **De Verino.**

VIIIItem, aquí mateix sia elegit un bon hom *per* tenir e guardar lo drap diligentment, lo qual hom sia tender e no de altri offici, lo qual drap és ordonat *per* servir a cascun confrare e confrassa a la lur sepultura. E com haia servit, sia tornat en lo loch deputat. E *per* semblant és ordonat del drap dels albats.- **De Verino.**

X Item *que* los dits sobreposats, segons *que* dit és, degen e sien tenguts de ajudar e socórrer en *sercar* a tot confrare o confrassa, pare o mare, fills o filles, qui seran en cuatvatge ho en presó o en altres

¹¹ Ara vé la paraula 'tend' ratllada.

¹² Segueix una tatxadura il·legible.

¹³ Segueix un esborrall il·legible.

greus afanys, dels diners de la dita caixa e més: acaptant, demanant penyores qui per altres vies mils los pusquen ajudar segons conexensa dels dits sobreposats ab lurs consellers dessus dits. Emperò no y sien enteses negun pare ni mare, fills e filles qui haien senyoria de si mateix, sidonchs ells en persona no's matien abans en la confraria.- **De Verino.**

XI Item que cascun o cascuna persona de la dita confraria sia tengut de acompanyar lo cors de algú que sia de la dita confraria o caixa ho de algú de casa sua fins que sia liurat a la eclesiàstica sepultura, dient aquelles oracions que Deus li ordonara per ànima dels dits difunts sots pena de esser fforagitats de la confraria, si justes rahons no havia a conexensa dels sobreposats, ho a pagar mitja libra de cera.- **De Verino.**

XII Item que los dits sobreposats sien tenguts de fer dir cinch misses a honor de Déu e per ànimes dels dits confreres qui seran passats de aquesta vida a cascuna vegada que confrare o confrassa serà passat de aquest present segle e sian donats diners per amor de Déu a cascun pobre, segons coneguda dels dits sobreposats.- **De Verino.**

XIII Item que cascun confrare de la dita confraria sie tengut de obeir als manaments dels sobreposats tocants algunes coses de la dita confraria, ço és de fer algunes administracions, sots la dita pena.- **De Verino.**

XIII Item que si alscons confreres o confrasses seran en disgrat o malvolensa de algun confrare, los dits sobreposats los degen passifficar e tornar en amistat. E si algun serà qui no vulla obeyr als dits sobreposats, amonestats dues vegades, que ls dits sobreposats puguen aquell o aquells foragitar de la confraria qui seran desobedients, ab consell dels dits sis consellers.- **De Verino.**

XV Item ordonaren que si algun dels sobreposats, scrivà, clavaris o regidor de la làntea o algun tenint algun ofici per la dita caixa o confraria serà negligent de ffer o de administrar algunes coses pertenyents al ofici qui comanat los serà e aquell no volrà fer ni ordonar segons que en los capítols és stat primerament ordonat, que quatre o sis¹⁴ prohòmens de la dita confraria puguen rependre e amonestar aquell o aquells lo qual o los quals seran axí negligents. E si aquell o aquells no volran simateixs corregir o smenar, amonestats tres vegades que tots los prohòmens, o la més part de aquells, puguen aytals qui stian desobedients relevar de tot en tot del ofici que tendrà. E si als dits prohòmens, o la més part de aquells, serà vist fasedor que puguen de tot aytal persona desobedient foragitar de la dita confraria.- **De Verino.**

¹⁴ Paraula en superíndex: davall té la paraula 'sinch' ratllada.

XVI Item ordonaren los sobreposats ab *consell ple que*, si cars era *que* algun conffrere havia mester *per necessari* fins a sexanta sous, *que* li sien prestats sobre penyora. E açó fonch declarat digmenge a VIII de octubre, any MCCCCV *per* los sobreposats Guillem Urgell, Berthomeu Ballester¹⁵, Anthoni Gomarel, Sanxo Bel, *prohòmens*. *Que* reconeguen tots anys los dits sobreposats e *prohòmens* tres vegades los dits *conffreres* si han res mester, ço és a Nadal, Pascho e *Omnium Sanctorum*.- **De Verino.**

XVII Item ordonaren los senyors de sobreposats ab los *prohòmens que* no sia nengun tender ni tendera *que* lo dia del sant duymenge gos ni *presumesca* traure pesos, mesures o vituales algunes demunt la sua taula fora lo portal, i assó sots pena de cinch sous los quals sien convertits o *servequen* a la lumynària de la dita conffraria dels tenders o de Sent Miquel.- **De Verino.**

XVIII Item, disabte a XXV del mes de setembre, any 1441, los honorables sobreposats e *prohòmens* de la conffraria del benuyrat mossenyer Sent Miquel arcàngell ordonaren, de voluntat e consentiment del honorable Governador *que* d'aquianant tot hom e tota persona qui vena a pes o a mesura vitualles o altres coses en qualsevoll lochs, axí com al mercat e altres lochs de la dita ciutat, *que* pach e sia tengut de pagar *per* lo dit pes e mesura, dementres aquell vendrà e no pus, dos dinés tots disabtes a la dita conffraria. E de assó los pusquen forsar e *costrènyer* los sobreposats de la dita conffraria, e si staran tres dissabtes *que* no paguen, *que* paguen cinch sous de ban *que* *servezca* a la lumynària de la dita conffraria.- **De Verino.**

XVIII Item ordonaren *que* nengun serrahí ne serrayna no gos vendre nengunes vituales de selat ni de amagat dins la ciutat sots pena de cent sous segons *que* largament és stat ordonat e vedat *per* crida pública auctèntica e general atorgada *per* lo Senyor Rey, la qual largament és continuada en lo libre veyll. Sia servada la dita crida.- **De Verino.**

Los quals capítols dessus al dit molt honorable loctinent del Governador presentats de continent¹⁶ auctoritza¹⁷ e aprova aquells segons en la fi de cascun dels dits capítols appar *per scriptura* de mà del honorable misser Gabriel de Verí, loctinent, del honorable assessor seu continuada.

¹⁵ Amb una 'l' al còdex

¹⁶ Aquí segueix una altra 'de' ratllada.

¹⁷ La '-z-' està esborrada, sembla que accidentalment, com per un líquid.

RESUMEN

El hallazgo de este documento muestra que la cofradía asistencial de los conversos establecida en el año 1404 y convertida en profesional de los tenderos en 1410, tal como sabemos gracias a dos documentos publicados en su día en el BSAL, abrió sus puertas a los cristianos viejos en 1442. La edición de un códice que se inicia con sus estatutos, así como el estudio de la misma y de otras circunstancias históricas, sociales y lingüísticas son la base de una tesis doctoral, en curso, sobre la cofradía de San Miguel o de los tenderos de Palma.

ABSTRACT

The discovery of this document shows that the welfare guild of the converted jews in 1404, which became a professional shopkeepers guild as well in 1410, as it appears in documents published by SAL, was opened to the old cristians too in 1442. The issue of a code which started whith a these statutes's copy is the object of on ongoing doctoral thesis on Sant Miquel's guild or Palma's shopkeepers guild. It also deals whith historical, social and linguistic circumstances at the time.